

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของดนตรีกับอัตลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยครั้งนี้วางกรอบวิธีการศึกษาโดยจะศึกษาจากประชากรในสภาพธรรมชาติ (Natural Setting) จากนั้นผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างในแง่มุมต่างๆ โดยการพรรณนาอย่างละเอียดซึ่งเป็นมุมมองของแนวทางศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ผู้วิจัยจะเข้าไปสัมผัสตัวอย่างใกล้ชิดกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจธรรมชาติหรือพฤติกรรมที่แท้จริง (งามพิศ สัตย์สงวน, 2539 : 7)

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีวิจัยที่มุ่งแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคลนอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ มักใช้เวลานานในการศึกษาติดตามระยะยาว ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (สุภางศ์ จันทวานิช, 2537 : 13) กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงคุณภาพจึงน่าจะเหมาะสมกับงานวิจัยครั้งนี้มากที่สุดด้วยเหตุว่า

1. เป็นการวิจัยที่เหมาะสมจะศึกษาเฉพาะเรื่อง เฉพาะกลุ่ม เช่น การศึกษารายกรณี (Case Study) ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากกว่าที่จะศึกษาชุมชนหรือสังคมขนาดใหญ่ เป็นการศึกษาที่เจาะลึกเพื่อให้ทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง เช่นในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มประชากรที่กำลังศึกษาอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมของการบริโภคดนตรีของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน การที่จะได้ข้อมูลมานั้น ผู้วิจัยจะต้องไปเก็บข้อมูลในสภาพที่เป็นจริงด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงเอาข้อมูลมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของเหตุการณ์หรือส่วนประกอบต่างๆ แล้วจึงตีความหมายออกมา

3. คำนี้ถึงความ เป็นมนุษย์ของผู้ถูกวิจัย นักวิจัยจะเข้าไปสัมผัสกับผู้ถูกวิจัย สร้างความสนิทสนมและความไว้วางใจ พยายามทำความเข้าใจคนเหล่านั้นแบบเอาใจเขามาใส่ใจเรา นักวิจัยเชิงคุณภาพจะเข้าไปสัมผัสกับผู้ถูกวิจัยมากกว่าจะใช้เครื่องมือวิจัยอื่นใดเป็นสื่อกลาง และจะไม่มุ่งรักษาสภาพวิจัยโดยวิธีแบ่งเส้นกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกวิจัย

4. ใช้การพรรณนาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย เป็นการนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อยๆหลายๆกรณีมาสรุปเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรมโดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบ ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นการวิเคราะห์แบบอุปนัยมากกว่าการใช้สถิติตัวเลข

5. เน้นความสำคัญของตัวแปรด้านจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด และความหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้น การวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อว่า องค์ประกอบด้านจิตใจ ความคิดและความหมายคือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมมนุษย์และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกมา จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนจึงจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ สอดคล้องกับในงานวิจัยครั้งนี้ซึ่งผู้วิจัยให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับทัศนคติที่ผู้ถูกวิจัยมีต่อตนเองและสังคม อันจะส่งผลต่อการเลือกบริโภคสื่อมวลชนของพวกเขา

แหล่งข้อมูล

- สภาพแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้จำกัดขอบเขตเฉพาะนิสิตในมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษานิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีขนาดใหญ่ของประเทศ มีนิสิตศึกษาอยู่ในสายวิชาทั้งวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญของการสนับสนุนกิจกรรมด้านดนตรีแก่นิสิต โดยจัดให้โครงการพัฒนาดนตรีมาเป็นงานประจำของฝ่ายกิจการนิสิต มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมสนับสนุนวงดนตรีสากล วงดนตรีไทย และวงนักร้องประสานเสียงให้มีการเล่นดนตรีและการร้องเพลงได้ระดับมาตรฐานหรือมาตรฐานสูงขึ้น และสนับสนุนให้ชมรมและวงดนตรีได้เผยแพร่ผลงาน เพื่อพัฒนาความสามารถของนักดนตรี นักร้อง เพื่อบริการแก่สมาชิกชมรมและนิสิตทั่วไปและให้บริการในโอกาสพิเศษต่างๆ และส่งเสริมความรู้ทางดนตรีแก่นักดนตรี นักร้อง สมาชิกชมรม และนิสิตทั่วไป เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าวมหาวิทยาลัยจัดงบประมาณเพื่อจัดซื้อเครื่องดนตรีและอุปกรณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น เครื่องเสียง โน้ตเพลง งบประมาณเพื่อการสอนและฝึกซ้อมดนตรี การจัดให้วงดนตรีได้ออกแสดงในโอกาสต่างๆในนามของชมรมและในนามของมหาวิทยาลัยด้วย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายประชาสัมพันธ์, 2534 : 57) ในปัจจุบันมีชมรมในฝ่ายศิลปะและวัฒนธรรมทั้งหมด 8 ชมรม ดังนี้

- | | |
|---------------------------|--------------------------------|
| 1. ชมรมดนตรีไทย | 2. ชมรมดนตรีสากล |
| 3. ชมรมนักร้องประสานเสียง | 4. ชมรมนาฏศิลป์และการละครไทย |
| 5. ชมรมศิลปะการถ่ายภาพ | 6. ชมรมศิลปะวัฒนธรรมอิสาน |
| 7. ชมรมศิลปะวัฒนธรรมลานนา | 8. ชมรมศิลปะป้องกันตัวอาวุธไทย |

- ประชากร นิสิตที่กำลังศึกษาในสายวิทยาศาสตร์,สายสังคมศาสตร์และสายมนุษยศาสตร์ ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพราะนิสิตชั้นปีที่ 3 เป็นผู้ที่มีพัฒนาการด้านอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งที่สุด (ทองเรือน อมรัชกุล, 2525 : 38 -39)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นอกเหนือจากตัวผู้วิจัยแล้ว อุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ที่สำคัญ ได้แก่ แบบสอบถาม, เครื่องบันทึกเสียง และสมุดบันทึก

ระยะเวลาที่ศึกษา

- ขั้นตอนการทดสอบแบบสอบถาม (Pre-test) โดยสุ่มตัวอย่างนิสิตที่ศึกษาในสายวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เป็นชาย 3 คน หญิง 3 คน รวม 6 คน ให้ทดลองทำแบบสอบถาม เพื่อทดสอบหาความเที่ยงตรงและปรับปรุงแบบสำรวจให้มีความเที่ยงตรงและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ขั้นตอนนี้ใช้เวลาทั้งสิ้น 3 วัน

- ขั้นตอนการเก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) จำนวน 32 คน ตั้งแต่ 6 มกราคม -21 มีนาคม 2541

วิธีการศึกษา ประกอบด้วย

1. การทดสอบแบบสอบถาม (Pre-test) โดยสุ่มตัวอย่างนิสิตที่ศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 ในสายวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เป็นชาย 3 คน หญิง 3 คน รวม 6 คนมาทำแบบสอบถาม เมื่อรวมคะแนนในแบบสำรวจพบว่า คะแนนเฉลี่ย (X) ของกลุ่ม

ตัวอย่างมีค่าเท่ากับ 110 คะแนน ผู้วิจัยจึงใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกระดับอัตลักษณ์ของกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ต้องการศึกษาเฉพาะผู้อยู่ในวัยนิสิตนักศึกษา ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษานิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉพาะชั้นปีที่ 3 โดยเลือกนิสิตจากทุกคณะ ละคร 2 คน (ชาย 1 คน หญิง 1 คน) แบ่งเป็นชาย 16 คน หญิง 16 คน จำนวนทั้งสิ้น 32 คน เพื่อให้เป็นตัวแทนของนิสิตจุฬาฯ ยกเว้นคณะพยาบาลศาสตร์ เนื่องจากคณะนี้ไม่มีนิสิตชายจะเป็นผลให้การวิจัยไม่กระจายไปสู่ทั้งสองเพศอย่างเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยจึงละเว้นการศึกษานิสิตในคณะนี้

3. การใช้แบบสอบถาม เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมาแล้ว จะให้นิสิตแต่ละคนตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง (Self – Administered Questionnaire) เพื่อจัดประเภทกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนว่าจะอยู่ในกลุ่มของอัตลักษณ์แบบใด แบ่งเป็น

- กลุ่มที่มีแนวโน้มระดับอัตลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมสูง (High level of social obligation)
- กลุ่มที่มีแนวโน้มระดับอัตลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมต่ำ (Low level of social obligation)

4. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 32 คน ในข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ การร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย กิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับดนตรี การใช้ประโยชน์จากดนตรี และความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคดนตรีและอัตลักษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

1. ศึกษาจากเอกสาร ศึกษาจากเอกสารประเภทต่างๆ เช่น บทความในหนังสือพิมพ์ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อทราบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเภทดนตรี การรับสื่อดนตรีของเยาวชน การร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย

2. ศึกษาจากแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากแบบสอบถามช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลทำได้สะดวกและรวดเร็ว ได้ข้อมูลในลักษณะหรือแบบเดียวกัน(Uniformity) เป็นคำถามที่เป็นความจริง(Fact) และเป็นข้อมูลประเภทปฐมภูมิ นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้ง่ายแก่การวิเคราะห์ เพราะได้จัดเป็นหมวดหมู่ไว้ในแบบสอบถามแล้ว (จีระพรรณ กาญจนะจิตรา, 2539 : 96-97) แบบสอบถามอัตลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Obligation) ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

แบบสอบถามส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและความคิดเห็นของนิสิต เพื่อค้นหาข้อมูลด้านอัตลักษณ์ของนิสิตแต่ละคน แบบสอบถามในส่วนนี้แบ่งเป็น 2 ชุด เพื่อเป็นการตรวจสอบคำตอบและยืนยันอัตลักษณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยใช้ผลการศึกษาของ กมลรัตน์ ทวีชาติวิทยากุล (2531) ซึ่งศึกษาเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคมปริญาตรี สาขาลังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตามการรับรู้ของนิสิตและอาจารย์ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อการพัฒนาสังคมและความสงบสุขของสังคมของนิสิตตามการรับรู้ของนิสิตและอาจารย์ มี 17 ลักษณะ ดังนี้

1. ปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎระเบียบสังคม
2. ระงับการกระทำที่เป็นผลเสียหายต่อส่วนรวม
3. ติดตามความเคลื่อนไหวของสังคม
4. เข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับสังคม
5. เสียสละเวลาส่วนหนึ่งเพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม
6. มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาสังคม
7. ให้ความช่วยเหลือแก่ทางราชการในการพัฒนาสังคม
8. ชักชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสังคม
9. แนะนำให้ประชาชนปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
10. รักษาชื่อเสียง เกียรติยศของมหาวิทยาลัย
11. ไม่กระทำสิ่งที่เป็นภัยต่อสังคม
12. เป็นพยานรู้เห็นเหตุการณ์กระทำผิด
13. ควบคุมการกระทำของตนให้อยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับ
14. รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม
15. ช่วยบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ

16. ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

17. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง

แม้ว่าลักษณะพฤติกรรมทั้ง 17 ข้อนี้จะมีปัญหาคาบเกี่ยวกันบ้าง แต่เป็นเกณฑ์ที่ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อการพัฒนาสังคมและความสงบสุขของสังคมทั้ง 17 ข้อมาสร้างเป็นแบบคำถามเชิงพฤติกรรม (Behavioral Statements) เป็นคำถามที่ผู้ถามจะยกเอาสถานการณ์บางอย่างมาเขียนบรรยายไว้เป็นสมมุติฐาน (Hypothetical situation) แล้วมีคำตอบที่บรรยายถึงการตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นไว้เรียบร้อยแล้ว แล้วให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาว่าข้อใดที่ตรงกับกิริยาที่ตนเองจะตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น (ดังรายละเอียดของแบบสอบถามในภาคผนวก ก.) คำถามลักษณะนี้เหมาะสมกับการวัดเพื่อสำรวจความจริงโดยทางอ้อมวิธีหนึ่ง โดยที่ผู้ถูกถามจะไม่รู้ถึงวิธีการให้คะแนนของผู้วิจัย (วิเชียร เกตุสิงห์ 2530 : 70 - 71)

แบบสอบถามจะช่วยค้นหาจิตสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ตอบว่าอยู่ในระดับใด แบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 2 ชุด มีคำถามชุดละ 17 ข้อ รวมทั้งหมด 34 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- สำหรับข้อที่เป็นสถานการณ์ตรง จะคิดคะแนนตามระดับความคิดเห็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบ นั่นคือ

ถ้าเลือกบ่อยครั้งที่สุด หรือเห็นด้วยอย่างยิ่ง	ได้	5	คะแนน
ถ้าเลือกบ่อยมาก หรือเห็นด้วย	ได้	4	คะแนน
ถ้าเลือกปานกลาง หรือเฉยๆ	ได้	3	คะแนน
ถ้าเลือกบางครั้ง หรือไม่น่าสนใจ	ได้	2	4คะแนน
ถ้าเลือกไม่เคยเลย หรือไม่น่าสนใจอย่างยิ่ง	ได้	1	คะแนน

ตัวอย่างสถานการณ์ เช่น เมื่อมีการเลือกตั้งอธิการบดี คุณก็สนใจรับฟังด้วยความอยากรู้เหมือนกันว่าใครจะขึ้นมาเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยของคุณ

- สำหรับข้อที่เป็นสถานการณ์ผกผัน จะคิดคะแนนตรงข้ามกับระดับความคิดเห็น
ที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบ นั่นคือ

ถ้าเลือกบ่อยครั้งที่สุด หรือเห็นด้วยอย่างยิ่ง	ได้	1	คะแนน
ถ้าเลือกบ่อยมาก หรือเห็นด้วย	ได้	2	คะแนน
ถ้าเลือกปานกลาง หรือเฉยๆ	ได้	3	คะแนน
ถ้าเลือกบางครั้ง หรือไม่น่าสนใจ	ได้	4	คะแนน
ถ้าเลือกไม่เคยเลย หรือไม่น่าสนใจอย่างยิ่ง	ได้	5	คะแนน

ตัวอย่างสถานการณ์ เช่น คุณนั่งรถเมย์กลับบ้านวันหนึ่ง รถคันที่คุณนั่งไปถูกแท็กซี่
เบียด ขณะที่คนขับกำลังเจรจากันอยู่ ผู้โดยสารคนอื่นๆรู้สึกหงุดหงิดและทยอยลงไปที่รถคันใหม่
แต่มีชายคนหนึ่งอยู่รอบเป็นพยานให้คนขับกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ คุณคิดว่าผู้ชายคนนั้นช่างมีเวลา
เหลือเพื่อเสียจริงๆ

หลังจากนั้นจะรวมคะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคน จากการทดสอบแบบสอบถาม
(Pre-test) ทำให้ผู้วิจัยทราบคะแนนค่าเฉลี่ย (X) ของระดับอัตลักษณ์ ผู้วิจัยจึงใช้คะแนนจำนวน
นี้เป็นเกณฑ์แบ่งกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้ง 32 คน ดังนี้

- ผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้คะแนนสูงกว่าคะแนนค่าเฉลี่ย (X) จัดอยู่ในกลุ่มที่มีอัตลักษณ์
ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูง (high level of social obligation)
- ผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้คะแนนตั้งแต่คะแนนค่าเฉลี่ย (X) ลงมา จัดอยู่ในกลุ่มที่มี
อัตลักษณ์ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับต่ำ (low level of social obligation)

แบบสอบถามส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับเพลงที่กลุ่มตัวอย่างพอใจ โดยให้ผู้ตอบแบบ
สอบถามเขียนรายชื่อเพลง ศิลปินผู้ร้องที่ตนประทับใจ เพื่อให้ผู้วิจัยใช้ประกอบการสัมภาษณ์

3. ศึกษาจากการสัมภาษณ์ หลังจากแบ่งกลุ่มตัวอย่างทั้ง 32 คนออกเป็น 2 กลุ่มตาม
ผลรวมคะแนนระดับอัตลักษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทุกคน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้
เป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ซึ่งเป็นเรื่องของการเล่นแสวงหาความจริงทางด้านพฤติกรรมของ
มนุษย์ที่เกี่ยวข้อง...ความรู้สึนึกคิด อารมณ์ จิตใจ ความคิดเห็นและทัศนคติ ฉะนั้นการรวบรวม
ข้อมูลโดยการเข้าไปสนทนาด้วยการสัมภาษณ์จึงเป็นวิธีที่ดีที่สุด จุดเด่นของการสัมภาษณ์มีหลาย

ประการคือ วิธีสัมภาษณ์เป็นวิธีที่มีความยืดหยุ่นสูง ผู้วิจัยสามารถอธิบายขยายความหรือซักถามเพิ่มเติมเพื่อซักซ้อมให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจจุดประสงค์และประเด็นคำถาม และในขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งสีหน้าท่าทาง ปฏิกริยาที่แสดงออกขณะพูด และไม่พูด (สุภาวงศ์ จันทวานิช ,2537 : 74)

การสัมภาษณ์ในงานวิจัยชั้นนี้เป็นการสัมภาษณ์แบบมีจุดความสนใจเฉพาะ (Focus Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้ว จึงพยายามหันความสนใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้เข้าสู่จุดที่สนใจ การสัมภาษณ์จะเลือกเอาแต่จุดที่ต้องการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม ในการสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์เอง เพื่อสามารถตั้งคำถาม, ถามซ้ำ หรือตัดแปลงคำถามในขณะการสัมภาษณ์ได้ และยังสามารถยืดหยุ่นในการสร้างคำถามหาข้อมูลที่เห็นว่าเกี่ยวข้องต่อไปได้เรื่อยๆโดยไม่มีข้อจำกัด เช่น ตัวอย่างคำถามการเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มกิจกรรมเพื่อค้นหาความสนใจต่อการร่วมกิจกรรมบางคนจะตอบว่า สมัครเป็นสมาชิกที่ชมรมนี้ไว้ แต่เมื่อผู้วิจัยพูดคุยต่อไปก็พบว่าเขาไปร่วมกิจกรรมของชมรมนั้นน้อยมาก ไม่ไปร่วมทำกิจกรรมใด ไม่มีตำแหน่งรับผิดชอบงานในชมรมนั้น การสัมภาษณ์จึงช่วยตรวจสอบให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น การพูดคุยจะมีลักษณะแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสนทนาเพื่อทราบความรู้สึก สร้างความคุ้นเคย ผู้วิจัยจะมีแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นแนวคำถามหลักๆในประเด็นที่ต้องการศึกษาและใช้เครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึกช่วยในการบันทึกข้อมูล (รายละเอียดคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ในภาคผนวก ก.)

สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

- รายละเอียดด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง
- ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย
- พฤติกรรมการเปิดรับสื่อดนตรี
- กิจกรรมในการเปิดรับสื่อดนตรี
- การนำดนตรีไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของนิสิต โดยเฉพาะความสัมพันธ์ของการนำดนตรีไปใช้กับอัตลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

การจำแนกข้อมูล

ผู้วิจัยได้แยกข้อมูลที่ได้รับออกเป็น 2 กลุ่มตามผลรวมคะแนนระดับอัตลักษณ์ของกลุ่มตัวอย่างจากการทำแบบสอบถาม (Self report) และการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม (การร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย) จึงแบ่งกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเป็น 4 กลุ่มดังนี้

- กลุ่มที่มีอัตลักษณ์ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูง (high level of social obligation)

1. กลุ่มผู้ที่มีแนวโน้มมีอัตลักษณ์ในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมสูงอย่างชัดเจน
2. กลุ่มผู้ที่มีแนวโน้มมีอัตลักษณ์ในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมสูงแต่ไม่ชัดเจน

- กลุ่มที่มีอัตลักษณ์ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับต่ำ (low level of social obligation)

1. กลุ่มผู้ที่มีแนวโน้มมีอัตลักษณ์ในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมต่ำอย่างชัดเจน
2. กลุ่มผู้ที่มีแนวโน้มมีอัตลักษณ์ในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมต่ำแต่ไม่ชัดเจน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในงานวิจัยขั้นนี้ผู้วิจัยจะมีสมมุติฐานคร่าวๆว่าการใช้สื่อดนตรีมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ของบุคคลนั้น หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงเริ่มรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถามเพื่อสร้างข้อสรุปเชิงนามธรรมจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น อันเป็นกระบวนการวิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (analytic induction) แบ่งการศึกษาเป็น 6 ขั้นตอน (Denzin, 1970 : 193 อ้างถึงใน บงกชมาศ เอกเอี่ยม, 2532 : 89) ดังนี้

1. สร้างนิยามปรากฏการณ์ที่ต้องการอธิบายอย่างคร่าวๆ (rough definition)
2. สร้างการอธิบายปรากฏการณ์นั้นในเชิงสมมุติฐาน (hypothetical explanation)
3. ศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือสมมุติฐานที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง (facts) ในกรณีนั้น
4. ถ้าสมมุติฐานไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง อาจจะต้องสร้างสมมุติฐานขึ้นมาใหม่หรือไม่ก็นิยามปรากฏการณ์ที่ต้องการอธิบายใหม่แล้วตัดกรณีศึกษานี้ทิ้งไป

5. ความแน่นอนในทางปฏิบัติของสมมุติฐานที่สร้างขึ้นอาจบรรลุได้หลังจากที่ตรวจสอบกรณีศึกษาจำนวนหนึ่งแล้ว แต่หากค้นพบกรณีที่ขัดแย้งกับการอธิบายก็ต้องสร้างข้อเสนอและการอธิบายขึ้นใหม่

6. การดำเนินการตรวจสอบกรณีศึกษา การนิยามปรากฏการณ์ใหม่ และการสร้างสมมุติฐานที่ใช้ในการอธิบายใหม่นี้ จะยังคงดำเนินต่อไปจนกระทั่งความสัมพันธ์ที่มีลักษณะทั่วไป (universal relationship) ดำรงอยู่แน่นอนจนเป็นที่ยอมรับ โดยกรณีขัดแย้งที่ค้นพบในแต่ละกรณีถูกนำมาใช้เพื่อการนิยามหรือการสร้างข้อเสนอใหม่ด้วย

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สรุปลักษณะมาเป็นกรอบแนวคิดประกอบทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ และแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อหาข้อสรุปของความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคดนตรีและอัตลักษณ์ของบุคคล ผู้วิจัยมีสมมุติฐานคร่าวๆว่า อัตลักษณ์ของบุคคลมีอิทธิพลต่อลักษณะการบริโภคดนตรีของบุคคลนั้น จากนั้นจึงเริ่มเก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามเพื่อจัดประเภทบุคคลว่ามีอัตลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับใด และการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ของการบริโภคดนตรีและอัตลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของบุคคลนั้น

ในการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ได้ข้อมูลมากเพียงพอก็เริ่มวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจเพื่อทราบข้อมูล (1) การใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจในด้านต่างๆ (2) ความสัมพันธ์ของการใช้ดนตรีกับอัตลักษณ์ของบุคคล และเมื่อเวลาผ่านไปพอสมควร ผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างเริ่มมีความสนิทสนมกันมากขึ้น ผู้วิจัยก็ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการสัมภาษณ์ซ้ำในเรื่องที่เป็นประเด็นสำคัญๆ เพื่อทดสอบยืนยันข้อมูลและ/หรืออาจจะได้รับข้อมูลใหม่เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงมากที่สุดเพื่อให้เกิดความเข้าใจในความสัมพันธ์ของการบริโภคดนตรีและอัตลักษณ์ของบุคคล

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้พิจารณาเนื้อหาการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนมาเรียบเรียงเพื่อนำเสนอในลักษณะข้อความบรรยาย (descriptive) โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. บริบทของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ทรัพยากร การเข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมเกี่ยวข้องกับดนตรี การใช้ประโยชน์จากดนตรีของกลุ่มตัวอย่างในด้านข้อมูลข่าวสาร, ด้านอัตลักษณ์ส่วนบุคคล, ด้านบูรณาการและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความบันเทิง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับอัตลักษณ์ในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Obligation) ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคสื่อดนตรีกับอัตลักษณ์ของผู้รับสาร รูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น การศึกษาเปรียบเทียบว่ากลุ่มนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีแนวโน้มของระดับอัตลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน ใช้ประโยชน์จากดนตรีในแต่ละด้านแตกต่างกันหรือไม่ และความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ของตัวเขากับการเลือกบริโภคดนตรีของนิสิตทั้งสองกลุ่มมีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร